

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

VI

April 30 - May 1, 2019 • Samarkand, Uzbekistan

<http://www.eclass.org>
<http://www.eclass.org> <http://www.eclass.org>
<http://www.eclass.org>
<http://www.eclass.org>

Proceedings Book

This conference is organized by an internationally joint consortium as follows

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 30 - May 1, 2019 • Samarkand, Uzbekistan

VI

Tam metin bildiriler kitabı içeriğinin
tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

*The contents of this Proceeding Book
are solely those of the authors.*

© All rights reserved.

E-printed in August 2019

e-ISBN 978-605-66064-9-6

978-605-66064-6-5 (Tk)

DOI: 10.35578/eclss.52763

No part of this book may be reprinted or reproduced
or utilized in any form or by any electronic, mechanical
or any other means, now known or hereafter invented,
including photocopying and recording, or in any form
of information storage or retrieval systems, without
permission from the publishers.

Web: <http://www.eclss.org>

Contact: contacts@eclss.org

ECLSS 2019b

6th Eurasian Conference on Language and Social Sciences

Samarkand State University

Faculty of History, Faculty of Philology

Address: 140104, O`zbekiston, Samarqand shahri, Universitet xiyoboni, 15-uy

SAMARKAND, UZBEKISTAN

April 30 - May 1, 2019

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV, UZBEKISTAN [Chair]

Azamat AKBAROV, Ph.D., SOUTH KOREA [Co-Chair]

Dr. Hakim HUSHVAKTOV, UZBEKISTAN

Dr. Alisher ESHTAEV, UZBEKISTAN

Eva EPPLER, Ph. D., UK

Kalbike Omirbaikyzy ESENOVA, Ph. D., KAZAKHSTAN

Hasan KARACAN, Ph.D., TURKEY [Co-Chair]

Nadejda AÇAN, Ph. D., RUSSIA

Beata BOROWSKA-BESZTA, Ph. D., POLAND

Altynshah KURMANALI, Ph. D., KAZAKHSTAN

Juliboy ELTAZAROV, Ph.D., UZBEKISTAN

Prof. Dr. Muslihiddin MUHITDINOV, Ph.D., UZBEKISTAN

Dilorom SALAHIY, Ph.D., UZBEKISTAN

ECLSS 2019b

6th Eurasian Conference on Language and Social Sciences

Samarkand State University

Faculty of History, Faculty of Philology

Address: 140104, O`zbekiston, Samarqand shahri, Universitet xiyoboni, 15-uy

SAMARKAND, UZBEKISTAN

April 30 - May 1, 2019

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Mark SZYMANSKI
Pacific University, USA

Prof. Dr. Maija BURIMA
Daugavpils University, LATVIA

Prof. Dr. Giuli ALASANIA
University of Georgia, GEORGIA

Prof. Dr. Baltabay ABDIGAZIEV
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Prof. Dr. Janalik BALTABAEVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Prof. Dr. Georgi GAGANIDZE
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, GEORGIA

Prof. Dr. Vadim KUZMIN
Ural Federal University, RUSSIA

Prof. Dr. Sema ETIKAN
Ahi Evran University, TURKEY

Prof. Dr. Kalbike Omirbaikyzy ESSENOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Prof. Dr. Olga Nosova VALENTYNOVNA
Kharkiv National University, UKRAINE

Prof. Dr. Abdullah KIZILCIK
Istanbul University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Nadejda AÇAN
Ural Federal University, RUSSIA

Assoc. Prof. Dr. Eva EPPLER
University of Roehampton, UK

Assoc. Prof. Dr. Semiha ŞAHİN
Dokuz Eylül University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Sholpan Myrzakasymovna SHUINSHINA
Institute of Secondary Education Altynsarin National Academy, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Giovanni BORRIELLO
Università degli Studi della Tuscia / ITALY

Assoc. Prof. Dr. Zaharah HUSSIN
University of Malaya, MALAYSIA

Assoc. Prof. Dr. Rıza SAM
Uludag University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Nagima Abzelbekovna ILIYASOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Raygul RAHMETOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Gulnur SMAGULOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Beata BOROWSKA-BESZTA
Nicolaus Copernicus University, Toruń, POLAND

Assoc. Prof. Dr. Hajjah Jariah Mohd JAN
University of Malaya, MALAYSIA

Assoc. Prof. Dr. Tornike SHURGULAIA
Georgian National University, GEORGIA

Assoc. Prof. Dr. Mashitoh MAHAMOOD
University of Malaya, MALAYSIA

Assoc. Prof. Dr. Raihanah Binti Hj AZAHARI
University of Malaya, MALAYSIA

Assist. Prof. Dr. Rouslan JALIL
University of Kentucky, USA

Assoc. Prof. Dr. Muhammet ÖZDEMİR
Katip Celebi University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Nurhodja AKBULAEV
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, AZERBAIJAN

Assist. Prof. Dr. Serkan TÜRKOĞLU
Gaziosmanpaşa University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Ercüment YILDIRIM
Kahramanmaraş Sutcu Imam University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Nino CHIABRISHVILI
Ilia State University, GEORGIA

Assist. Prof. Dr. Yusuf Ziyaettin TURAN
Uşak University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Ekin KAYNAK ILTAR
Akdeniz University, TURKEY

Dr. Katya DUNAJEVA
Eotvos Lorand University, HUNGARY

Dr. Marta R. JABŁOŃSKA
University of Lodz, POLAND

Dr. Mani Man Singh RAJBHANDARI
University of Johannesburg, Republic of SOUTH AFRICA

Dr. Alessandro PORROVECCHIO
Université du littoral Côte d'Opale, FRANCE

Dr. Rina Manuela CONTINI
Università degli Studi G. d'Annunzio Chieti e Pescara, ITALY

Dr. Paige WILLIAMS
University of Melbourne, AUSTRALIA

Dr. Wilkinson Daniel Wong GONZALES
National University of Singapore, SINGAPORE

Dr. Marek LUKÁČ
University of Presov, SLOVAKIA

Dr. Ljiljana Kaliterna LIPOVČAN
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, CROATIA

Dr. Bruno SURDEL
Renmin University, Beijing, CHINA

Dr. Salma HALIOUI
Brandenburgische Technische Universität Cottbus, GERMANY

Dr. Anantha Raj A. AROKIASAMY
Quest International University Perak (QIUP), MALAYSIA

Kardo Karim Rached MOHAMMAD
University of Human Development, IRAQ

Dr. Lazlo MARACZ
Universiteit van Amsterdam, The NETHERLANDS

Dr. Faizal AYOB
Victoria University, AUSTRALIA

Dr. Cosmin Tudor CIOCAN
Ovidius University Constanta, ROMANIA

Dr. Almaz Rafisovich GAPSALAMOV
Kazan Federal University, RUSSIA

Dr. Aizan Binti Ali Mat ZIN
Universiti Malaya, MALAYSIA

Dr. Tahir ISLAM
The University of Science and Technology, CHINA

Kardo Karim Rached MOHAMMAD
University of Human Development, IRAQ

Adesanya Ibiyinka OLUSOLA
Ekiti State University, NIGERIA

Prof. Dr. Hossein KHOSHBATEN
Sarab University, IRAN

Prof. Dr. Kondratyuk Oksana IVANIVNA
Kiev National University of Trade and Economics, UKRAINE

Yanlış ve/veya Eksik Bazı Atasözü, Vecize (aforizma/özdeyiş) ve Özlü Sözlere (Deyimlere) Farklı Bir Yaklaşım

A Different Approach to False and / or Missing Adage, Aphorism and Concise Words

Nasip DEMİRKUŞ⁴

Öz

Fert ve toplumsal olarak kabul gören; atasözü, vecize (aforizma/özdeyiş) ve özlü sözler vb. fert ve toplumun inançsal, düşünsel ve mantıksal değişmez değer yargıları olarak zihinsel havuzun ve bilinç sisteminin yapı taşları ve temel veri tabanları gibi iş görür. Bunlardan bazıları eksik ve yanlıştır. En azından eleştirel gözle bile bakılmadan ya da revize edilmeden topluma servis edilmektedirler.

Dünya'daki tüm atasözü, vecize (aforizma/özdeyiş) ve özlü sözler bilimsel tezlerle geçerlilik sınırları belirlenmeli ya da en doğru alternatifleri ortaya konulmalıdır. Varılan eşleştirme (eşleşim ya da özdeşleşim) ve bilimsel sonuçları, Kuran ayetleri, peygamber hadisleriyle ve bilimsel sonuçlarla örtüşeceği kesindir. Bu sonuç sürprizde değildir. Geçerlilik sınırları kesin ve belli olmayan ya da şüpheli olan; atasözü, vecize (aforizma/özdeyiş) ve özlü söz/deyim, bazen yarardan çok sürekli insanları yanıltıcı düşünsel birer değer yargısıdır (Demirkuş 2011).

Sağlıklı ve düzgün çalışan, toplumun zihin yapısı açısından; varılan sonuçların, doğru alternatifleriyle eşleştiği bilimsel, İslami ve peygamberi kaynaklarla ilişkilendirmek gerekir. Dinden, bilimden, ilimden ve deneyimlerden; edinilen bilgilerin, benzer özellikleri ilişkilendirilerek oluşturulan çıkarsamalardır. Genellikle toplumsal deneyim ve çıkarsayıslara dayalı olan atasözü, vecize (aforizma/özdeyiş) ve özlü sözler fert ve kavimlerin en önemli yol gösterici değer yargılarından. Örneğin, **Akıl İçin Yol Birdir**: “Belli bir soruna çözüm bulmak için akla başvurulur. Aynı sorun için farklı kişilere de sorsanız, alınacak yanıtlar aşağı yukarı aynıdır; çünkü insan aklı birdir ve herkese göre farklı akıllar olmadığı için, yanıtlarda birleşilir” (Akdağ, F., 2003).

Akıl İçin Yol Birdir demek cümlesinde kavram yanılgısı vardır. O zaman akıl dogma karar veren insandaki ilahi/peygamberi bir araç olurdu. Hz. Muhammed (AS) der ki “**Kim kötü ve çirkin bir iş görürse onu eliyle düzeltsin eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin buna da gücü yetmezse, kalben karşı koysun. Bu da imanın en zayıf derecesidir**” [Müslim – Ebû Dâvûd]. Bu hadisten hareketle, bazen aynı olaya insanların farklı tepki göstermeleri gerektiği ortaya çıkar. O zaman bu hadise göre, özdeyişi yeniden düzenlersek; “**Akılın yolu çoktur, gücünüz oranında, liyakatlisini tercih et**”. “**Akılın yolu yerine göre tek ya da çoktur**”. “**Ortak akılın yolu tek, özgün akıl/ların yolu çoktur**”. Örneğin, Bazı koşullar da bazı kişilerin yalan konuşması gerekirken. Aynı koşulda başka birisinin doğruyu konuşması gerekir. Bu durumu kişinin gücü belirler. Bu örnekteki mantıktan hareketle bildiride çok sayıda atasözü, vecize (aforizma/özdeyiş) ve özlü söz/deyim ve özlü sözler, eleştiri ve alternatif önerilerle sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yanlış, Eksik, Atasözü, Vecize (aforizma/özdeyiş), Özlü Sözler.

⁴ Prof. Dr., Van Yüzüncü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Matematik ve Fen Eğitimi Bölümü, Van, TÜRKİYE

Abstract

The individual and the socially accepted; proverb, maxim (aphorism) and idioms (concise words) etc. it functions as the building blocks and basic databases of the mental pool and the consciousness system, as beliefs of the individual and society, as faith, intellectual and logical invariant value judgments. Some of these are incomplete and incorrect. They are served to the society, at least without critical consideration or revision.

All proverbs, aphorisms and quintessential words in the world should be determined by scientific theses, or the most accurate alternatives should be put forward. It is certain that the pairing (identification) and the scientific results; the verses of the Qur'an, the prophetic hadiths and the scientific results will coincide. This result is not surprising. The validity limits are precise and unclear or suspicious; proverb, aphorism, sometimes a misleading intellectual judgment, rather than the benefit of people (Demirkus 2011).

In terms of the mind structure of the healthy and smooth society, it is necessary to relate the results to the scientific, Islamic and prophetic sources in which the right alternatives are matched. The proverb, aphorism and concise words, which are generally based on social experiences and assumptions, are the most important guiding values of the peoples. For example, *The Path for intellect is one*: To find a solution to a particular problem, the intellect is applied. If you ask different people for the same problem, the answers are more or less the same; because the human intellect is one and because there are no different intellects for everyone, the answers are united (Akdağ, F., 2003).

There is a misconception in the sentence *"The path of the intellect is one"* At that time, intellect would be a means of divine / prophet in man who decided to dogma. Hz. Muhammad (AS) says: *"Whosoever of you sees an evil action, let him change it with his hand, and if he is not able to do so then with his tongue, and if he is not able to do so then with his heart, and that is the weakest of faith"* [Muslim - Abu Dawud]. Moving from this hadith, it turns out that people sometimes have to react differently to the same thing. Then according to this incident, if we rearrange the self-saying; *"The way of the intellect is many; you prefer the level of power, merit"*. *"The path of the intellect is single or multiple according to the place"*. *"The way of common intellect is one; the way of the original intellect (s) is many"*. For example, in some circumstances some people should lie. Under the same circumstances, someone else should speak the truth. This situation determines, by the power of the person. Based on the logic in this example, the paper will present a large number of proverbs, aphorisms and concise words, criticisms and alternative proposals.

Keywords: false, missing adage, aphorism and concise words.

GİRİŞ

Atasözleri, halkın yüzyıllar boyu yaşadığı olaylar ve durumlar sonunda vardığı çeşitli yargılarının bilgece düşünce ya da öğüt olarak kurallaştığı ve kalıplaştığı özlü sözlerdir(Akdağ, 2003).

a) Atasözlerinin Tanımı: Atasözleri, halkın yüzyıllar boyu yaşadığı olaylar ve durumlar sonunda vardığı çeşitli yargılarının bilgece düşünce ya da öğüt olarak kurallaştığı ve kalıplaştığı özlü sözlerdir.

b) Biçim Özellikleri:

1. Kalıplaşmış ve donmuş sözlerdir. İçindeki sözcüklerin yerleri değiştirilemez, yerlerine başka sözcükler konulamaz.
2. Az sözcükle çok şey anlatırlar.
3. Genellikle bir ya da iki cümleden oluşurlar .
- 4.Yapılarında genellikle geniş zaman kipi, bazen de emir kipi kullanılmıştır.

c) Anlatım Özellikleri:

1. Dolaysız anlatım: Bu atasözlerinde anlam çok açıktır. Anlatılmak istenen kolaylıkla anlaşılır. Örnek: " Akıl akıldan üstündür." "Beş parmak bir değil." " Kul hatasız olmaz."
2. Dolaylı (Mecazlı) anlatım: Bir dış, bir iç anlamı olan atasözleridir. Dış anlam aracılığı ile iç anlam vurgulanır. Örnek : " Her kuşun eti yenmez." " Boynuz kulaktan sonra çıkar, ama kulağı geçer." " Ağaç, meyvası olunca başını aşağı salar."
1. Yarı dolaylı anlatım: Atasözlerinin kimilerinde bir bölüm açık ve anlaşılır bir nitelik taşırken, diğer bölümde dolaylı bir anlatım yer alır. Örnek : "Arslan kükrerse atın ayağı kösteklenir." "Doğru söyleyenin

tepesi delik olur." " İnsanoğlu çiğ süt emmiş."

2. Örnek vererek anlatım: Bir olay, bir gözlem kanıt olarak gösterilir. Örnek : " Ağacı kurt, insanı dert yer." " Ana gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz."

3. Karşılaştırmalı anlatım: Karşılaştırma yaparak bir yargıya varılır. Örnek : " Halayıktan kadın olmaz, gül ağacından odun." "Bir deli kuyuya taş atmış, kırk akıllı çıkaramamış."

4. Öyküyle anlatım: Bir olayın anlatımıyla uygulanır. Örnek : " Arsızın yüzüne tükürmüşler, yağmur yağıyor demiş." "Eşeğe (katıra) cilve yap demişler, çifte (tekme)atmış."

5. Sorulu-yanıtlı anlatım: Bunlar, bir soruyu ve onun yanıtını içerirler. Örnek : " Kurda 'Neden boynun kalın?' demişler, 'İşimi kendim görürüm de ondan' demiş." " Tilkiye 'Tavuk kebabı yer misin?' demişler, 'Adamın güleceğini getiriyorsunuz.' demiş."

d) Atasözlerinin Oluşumu: Kuşaklardan kuşaklara aktarıldığı bilinen atasözleri ilk kez, değeri tartışılmaz olan bir şairin ya da bir yazarın kaleminden çıkmış ve zamanla değişmelere uğrayarak son biçimlerini almış ve böylece topluma mal olmuşlardır. Bunların yanında, yeni koşulların doğmasıyla da yeni yeni atasözleri oluşmuştur.

e) Atasözleri ile Karıştırılan Sözler: Kimi kaynaklarda çeşitli benzerliklerinden ötürü atasözü diye gösterilen ve gerçek atasözleri ile karıştırılmalarına neden olan birtakım sözler aşağıda gösterilmiştir.

1.Deyimler: Deyimleri atasözlerinden ayıran en önemli özellik, deyimlerin bir kavramı belirtmek için kullanılan özel bir anlatım kalıbı oluşu, genel kural niteliğinde bir söz olmayışıdır. Deyimlerin atasözleri ile karıştırılmasının nedeni, her iki söz çeşidinin de kısa cümleler halinde bulunması ve hoş giden bir anlatımları olmasıdır. Bu da yalnız biçim benzerliğinden kaynaklanan bir karışıklıktır. Örneğin, "Gönül ferman dinlemez." atasözü ile "Özür ü kabahatinden büyük." deyimini biçim bakımından aynıdır. Çünkü "gönül ferman dinlemez" atasözü bir genel kural niteliğinde olmasına karşılık, "Özür ü kabahatinden büyük." deyimini yalnızca özel bir anlatım kalıbıdır.

2.Özdeyişler: Yazanı ve söyleyeni belli olsun olmasın, geniş bir biçimde açıklanabilen derin anlamlı kısa sözlerdir ve daha çok aydınlarca bilinir ve kullanılır. Biçim olarak atasözlerine benzemekle birlikte kavram bakımından ve daha çok aydınlarca kullanılmaları yönünden atasözlerinden ayrılırlar. Örnek : " istiklal göklerde." (Atatürk)“ Öğrenmenin yaşı yoktur."

1. Gerçekleri anlatan kısa, yalın sözler: Bunlar özdeyişlerin dışında kalan ve halk arasında çok sık kullanılan sözlerdir. Örnek: Olacak olan olur. Can tatlıdır.

2. Mısra ve beyitler: Bunlar da atasözlerine benzeyen ve onlar gibi kullanılan, yazarı belli olan ya da olmayan manzum sözlerdir. Örnek: Zerdüz palan vursan eşek yine eşektir.(Ziya Paşa)
Erişir menzil-i maksuduna aheste giden
Tiz reftar olanın payine damen dolaşır.(Hatemi)

a) Birbiri ile çelişkili olan atasözleri: Kimi

atasözleri birbiri ile çelişki içindedir. Bu durum, yaşamın kendisinin çelişkilerle dolu olmasından kaynaklanır. Bunun için doğal olarak atasözlerini oluşturan kurallar da çelişkili olurlar. Buna en güzel örnek, yalan söyleyen ve doğru söyleyenlerle ilgili birbirine çelişkili iki atasözüdür. Örnek : " Yalancının evi yanmış kimse inanmamış." " Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar" (Akdağ, 2003).

Milletler, asırlar boyunca sahip olduktan İnanç, kültür ve geleneği yaşatmakla yükümlüdürler. Değerlerine sahip çıkan ve onları korumayı başarabilenler ayakta kalır ve sağlam bir geleceğe sahip olurlar. Bir milletin varlığını sürdürebilmesi ve değerlerini gelecek nesillere aktarılabilmesi için sözlü ve yazılı gelenekten yararlanması gerekir. Bu geleneğin iletilmesindeki en büyük araç ise dildir. Bu sebeple dünya üzerindeki hemen hemen her dil, kendi inanç, kültür ve yaşayışını aktaran atasözlerine sahiptir.

Atasözlerinin günlük konuşmalarda anlatımı daha güçlü kılmak, az sözle çok şey anlatmak, ifadeye canlılık vermek, bir durum veya olayı açıklamak gibi görevleri vardır. Bu görevleri yerine getirirken atasözlerinin bazen gerçek, bazen mecaz, bazen de hem gerçek hem mecaz anlamda kullanıldığı görülür.

Atasözleri, halkın hayatından damıtılmış tecrübeleri, sosyal gerçekleri, insanların iç veya dış dünyasını ortaya koyan;1 ayrıca ait olduğu milletin zekâsını, anlayışını, düşünce yapısı ve kıvraklığını da gösteren bir özelliğe sahiptir. Söyleyeninin belli olmamasının bir sonucu olarak da mahsulü olduğu milletin ortak malıdır ve özellikle bu yönüyle özdeyişlerden ayrılır. Çeşitli

milletler tarafından “kanatlı söz, nasihat, cevherli söz, ibret verici söz, altın söz, dilin rüzgârı, halk mektebi, halk hikmeti, ruhun tabibi, aklın gözü”² anlamlarına gelen kelimelerle ifade edilen atasözleri, ait olduğu kültürün zenginliğini gösteren bir değerler bütünüdür. Kapalı kapılar ardındaki bir millet sarayının kapışım açan sihirli bir anahtardır.³ Halkın söylediği hikmetli ve ibretli bu sözler, “hikmetü’l-âvâm” olarak nitelendirilse de sadece halk tarafından değil, aydın zümre tarafından da ilgi görmüştür. Atasözleri zamanla çok defa gerçek anlamları yerine mecazlı bir mana kazanarak sözlü gelenek içinde nesil” den nesile aktarılan ve halk hafızasında yaşayan, halka mal olmuş, kalıplaşmış ifadeler⁵ olarak tarif edilir. Ancak şifahi kültürle başlayan bu anonim sözlerin, son birkaç yüzyılda yazılı metinlerde yer aldığı da bilinen bir gerçektir.

Atasözlerimizin bazıları, medeniyet tarihimiz kadar eski ve uzun ömürlüdür.[®] Türk atasözlerinin ilk yazıya geçirilmiş şekli, VTLL yüzyılda Orhun Kitabeleri’nde karşımıza çıkar. Daha sonra Uygur harfli metinlerde de örnekler bulunmaktadır. Ancak Türk atasözlerinin adı bilinen ilk derleyicisi Kaşgarlı Mahmut’tur.

Müellif, XI. yüzyılda yazdığı Divanü Lügati’t-Türk adlı eserinde, madde başı olan kelimelerin açıklamaları yapılırken manalarının daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla atasözlerinden örnekler vermiştir.

Daha sonraki yüzyıllarda, Edip Ahmet Yüknek, Yunus Emre, Gülşehrî ve Âşık Paşa gibi şairlerin eserlerinde de atasözlerine rastlanır. XV. ve XVI. yüzyıllara gelindiğinde ise ahlak kitaplarının çoğalmasına bağlı olarak, atasözlerine

verilen önem artmış[®] ve bunun en önemli göstergelerinden biri, divan edebiyatının mahsulü olan ve Güvâhî tarafından yazılan Pend-nâme adlı eser olmuştur.

Yazılan ahlaki eserler ve nasihatnamelerde doğrudan, yapılması istenen davranışlar övülmüş, tavsiye edilmiş; kaçınılması gereken, birey veya toplum açısından zararlı görülen davranışlar da yerilmiş ve sakındırma yoluyla öğütlere yer verilmiştir. Bu öğütlerin çoğunluğunun atasözleri yoluyla aktarılması, atasözlerinin eskiden beri öğüt verici ve öğretici bilgilerin aktarılmasında kullanılan bir araç olduğunu görmek bağlamından önemlidir. Belli bir süre sonra atasözleri, müstakil olarak toparlanmış¹⁰ ve böylece eserler oluşturulmuştur.

Bu eserlere, “duruma uygun mesel (Örnek) getirmek” anlamında» “darb-ı mesel” veya hunim çoğulu olarak “durûb-ı emsâl” denilmiştir. Buna bağlı olarak, Şinâsf- nin Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye’si; Ahmet Vefik Paşa’nın Atalar Sözü-Türkî Durûb-t EmsâTi ve Ebüzziya Tefvikan Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye’si, XIX. asırda, bu alanda verilmiş eserlerin önde gelenleridir. Son yüzyılda ise üzerinde bir hayli çalışma yapılmış olan atasözleri, genellikle deyimlerle karıştırılmış veya birlikte verilmiştir.

Deyim ve atasözü arasındaki farkı, en etkili ve dikkat çekici bir biçimde ortaya koyan kişi Ömer Asım AKSOY’dur. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü adlı iki ciltlik eserinde atasözleri ve deyimlerin biçim ve kavram özelliklerinden yola çıkar ve bu terimlerin tam tanımlarını yapar. Böylelikle atasözü ve deyim arasındaki farkı ortaya çıkarır, AKSOY’a göre atasözleri, atalarımızın uzun tecrübelerine dayanan yargıların genel kural,

bilgece düşünce ya da Öğüt olarak düsturlaştırılan ve kalıplaşmış biçimleri bulunan, halkın benimsediği sözlerdir.

Deyimler ise bir kavramı, bir durumu ya ilginç bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümcelerdir.

Deyimler, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır; genel kural niteliğinde sözler değildir. Deyimi atasözlerinden ayıran en önemli özellik budur. Deyimlerin amacı bir olayın aktarımında farklılık sunmaktır; atasözlerinin amacı ise yol göstermek, ders ve öğüt vermek, ibret almamız için gerçekleri bildirmektir. AKSOY, detaylı bir biçimde bunları açıkladıktan sonra, özellikle son yüzyılda atasözleri ile alakalı çıkmış birçok eseri, çok derin bir şekilde analiz ve tenkit eder.

Çalışmamızda kullandığımız malzemeyi, Ömer Asım AKSOY'un eseri başta olmak üzere, kaynakçada belirtilen eserlerden yararlanarak hazırladık.

Bu çalışma, gençlere yönelik, yardımcı bir eser olması amacıyla hazırlanmıştır. Bu sebeple atasözlerini seçmede bazı kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Atasözlerinin derlendiği birçok eserde yapıldığı gibi alfabetik sıra gözetmedik. Söz konusu malzemeyi içerdikleri konulara göre başlıklandırdık.

2. Milletimizin inanç, örf, âdet, gelenek, görenek ve yaşayışı hakkında bilgi verecek konular üzerinde durmaya çalıştık.

3. Atasözlerini seçerken sık kullanılıyor olmasına, öğretici, yapıcı ve eğitici etkisinin

bulunmasına dikkat ettik.

4. Büyük oranda müstehcenlikten, argodan ve ahlak dışı tabirlerden uzak durduk

5. Milli duyguları incitecek ve milletimizi küçük düşürecek sözlere yer vermedik.

6. Haddelendirdiğimiz başlıklarla ilgili olup aile ilişkilerini bozacağı, insani ilişkileri sıkıntıya sokacağını düşündüğümüz atasözlerini, faydalı olmayacağına kanaat getirdiğimiz için vermedik.

7. Atasözünü verdikten hemen sonra italik yazı ile o sözün nerede, hangi durumlarda kullanıldığına dikkat çektik Daha sonra sözü gerçek ve mecazi manalarıyla açıkladık Böylece okuyan öğrencilerin atasözünü benimsemelerini, konuyu kavrayabilmelerini, zihinlerinde geliştirebilmelerini hedefleyerek ödevlerinde onlara yardımcı olmayı da amaçladık.

8. Verilen atasözlerindeki kelimelerin farklı kullanımları varsa, onları da parantez içinde gösterdik.

9. Konu başlıkları altında, 178 tane atasözünün açıklamasını yaptık. Açıklamasını yaptığımız benzer olabilecek 62 tane atasözünü de konuyu anlatırken verdik Şu halde kitapta yer alan toplam atasözü sayısı, 240'tır.

10. Atasözleri ile ilgili ayetleri, Diyanet İşleri Başkanlığının resmî internet sitesinden aldık; aldığımız her ayetin tam web adresim dipnot şeklinde verdik

11. Kaynak olarak karşılaştığımız pek çok eserde; atasözleri, deyimler, özdeyişler ve kelâm-ı kibar denilen sözlerin hepsinin bir arada verildiğini gördük. Ancak Ömer Asım AKSOY'un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü adlı kitabında atasözleri ve deyimlerin keskin çizgilerle ayrılmış ve diğer tüm sözlerden ayıklanmış olduğunu gördük. Bu

sebeple, çoğunlukla bu eserden yararlandık. Bizi bu işe teşvik eden, kıymetli desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Mahmut KAPLAN ve Prof. Dr. Mehmet KARA'ya teşekkür öğrencilerimize, daha sonra konuyla ilgilenen herkese yararlı olmasını temenni ediyoruz.(Yıldız, 2013)

Yönetim insani ve evrensel bir süreçtir. Tarih döneminden bağımsız olarak, bir topluluğun olduğu her yerde yönetim izlerini bulmak mümkündür. Mikro-sosyal birimden makro-sosyal birime, tüm yapı ve oluşumların yönetime ihtiyacı vardır. Yönetimi; tüm evrensellik rağmen, aynı zamanda kültürel bir fenomendir. Bir toplumun yönetim olgusuna bakışına dair ipuçları; yönetim uygulamaları, yönetim yapısı, yönetici tipolojisi, yönetilen tutum ve davranışlar ve yönetimle yönetilen ilişkilerden elde edilebilir. Bu çalışma, Türk toplumunun yönetime bakış açısını ortaya koymayı ve Türkçedeki deyimler ve atasözleri ile yönetim olgusunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Atasözleri ve deyimler, bir toplumun değerlerini ve yönelimlerini analiz etmeye yarayan ana veri kaynaklarıdır. Atasözleri ve deyimler çalışmaları ile dilin iletişim ve kültürel çalışmalarını yapmak mümkündür. Çalışmada, Türkçede yönetimle ilgili atasözleri ve deyimlerin içerik analizi yapılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan araştırma kapsamında Türk Dil Kurumu -TDK- Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü aranmış, ilgili atasözleri ve deyimler belirli kategoriler oluşturularak tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulguların detayları çalışmanın sonu

bölümünde yansıtılmış ve Türkçe olarak yönetim olgusuna ilişkin tespitler belirlenmiştir. Çalışma, Türk toplumunun yönetim olgusu ve gelecekteki çalışmalar için öneriler olgusundaki etkileri ile sonuçlanmaktadır. (E. Gürel ve Nazli, 2019)

İlk olarak toplumda karmaşa yaşanmaması ahengin bozulmaması için; olumsuzlukları görmezden gelmeyi öğütleyen “Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar” atasözü; açık seçik yanlışların çözümsüz kalmasında bir sakınca görmemektedir. Oysa toplumun kendi yanlışlarına eleştiri getirebilmesi, öz değerlendirmesini yapabilmesi; o toplumun ve o toplumu oluşturan bireylerin sorunlarını çözmesine yardımcı olur. Bu şekilde toplumun refahı ve mutluluğunun önü açılabilir. İkinci olarak, “Sürüden ayrılanı kurt kapar” atasözünde olduğu gibi toplum ahengini korumak ve bireysel olarak zarar görmemek için genele uymak nasihat edilirken; birey olarak var olmanın önüne geçildiği görülmektedir. Bu durum kişinin bireysel tercihlerde bulunmasını engellemekte; kendisini ilgilendiren eğitim, iş hayatı, evlilik gibi çok önemli konularda özgür olarak hareket etmesini kısıtlamaktadır. Bireyselliği ve buna bağlı merak ve yenilikçiliği kısıtlayan bir başka atasözü “Her deliğe (taşın altına) elini sokma, ya yılan çıkar ya çıyan” atasözüdür. Merak yaratıcı düşüncenin önünü açan anahtar kavramdır. Türk toplumunda çocuk yetiştirilirken aşırı korumacı tavır içinde olmak ve onların meraklarının önüne geçmek yaratıcı düşünceye ket vurabilecek bir durumdur. Oysa merak yanında özellikle doğa, yaşam ve çevrede olup bitenlere ilgi göstermek; bireyin farklı ve yeni durumları anlamasını ve kendini farklı koşullara

uydurmasını sağlarken, bilimsel keşiflerin de önünü açabilecek değerli deneyimlerdir. (Mamatoğlu, Rasim Özgür, Keskin ve Burcu Dönmez, 2016).

Türk ulusunun ortak ürünü olan atasözleri, Türkçenin güzelliğini, anlatım zenginliğini ve çeşitliliğini, kavram dünyasının renkliliğini gösterir. Divanu Lugâti't-Türk'te (DLT) izlerini bulunabilen birçok atasözünün Türkçenin lehçe ve ağızlarında yaşaması ortak paylaşımın kanıtıdır. Bu bağlamda Kıbrıs Türklerince kullanılan atasözlerinin DLT'deki savlarla aynı kökten gelmesi veya onlarla ilişkili olmaları onların çok eskiden beri kullanıldığını ve Türk dünyası atasözlerinin ortak bir kaynaktan çıktığını bir kez daha kanıtlamaktadır. Kıbrıs Türklerince kullanılan en eski atasözlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu incelemede, atasözleri anlam özelliklerine, değişmelerine vb. göre değerlendirilmiş, en eski kaynakları bulunmaya çalışılmıştır. Bunun için de Kıbrıs Türk atasözleri DLT'deki savlarla karşılaştırılmış, ortak/ benzer olanlar eşleştirilmiştir. Böylece atasözlerinin coğrafi, tarihsel, sosyal, kültürel değişmelerden ne derece nasibini aldığı sorgulanmıştır (Gümüştam, 2015).

Bir ulusun dil hazinesini ve kelime gücünü yansıtan atasözleri ve deyimler açıkça bu ulusun deneyimlerinin ve kültür zenginliğinin ifadesidir. Çoğunlukla atasözlerini ve deyimleri hayatımızda ifade etmesi zor olan olayları ve durumları kolay ve etkili bir şekilde anlatmak için uyguluyoruz. Bu şekilde soyut olayları ve durumları nesnelleştirebilir ve sohbe zenginlik katabiliriz. Bu nedenle şairler, atasözleri ve deyimlerdeki bu zenginliği şiirlerinde kullanmak isterler. Muhyî, XVI.

yüzyılda atasözleri ve deyimler avantajlarını şiirlerinde etkili bir sohbet için almıştı. Bu çalışmada, Mahzen-i Esrâr isimli Muhyî'nin eserinde kullanılan atasözleri ve deyimler tespit edilmiş ve bunların açıklamaları yapılmış ve aynı zamanda kullanılan deyimler ve atasözleri arasındaki farklar da gösterilmiştir (Kurt, 2019).

Atasözleri denildiğinde genellikle atalarımızın uzun gözlem ve tecrübeler sonucunda vardıkları hükümlerini hikmetli düşünce, öğüt ve örnekleme yolu ile öğütleyen, yol gösteren ifadeler kastedilir. Fakat bazı atasözleri vardı ki âdeta bir “kötü öğüt” veya “kötü sonuç” izlenimi verir (Örneğin, Yaxşi étişni satquçe ataşni sat “İyi atını satmaktansa babanı sat.”; Heqni sözligen öz ecilidin burun öler “Doğruyu söyleyen ecelinden önce ölür.”) (Gulcalı, 2018).

Her milletin, derinliği, eskiliği, yeniliği tartışılmaksızın sosyal hayat içinde var olan veya izleri görülen kültürel kodları bulunmaktadır. Bu kodlar, en eski çağlardan beri toplumsal algıyı yöneten ve yönlendiren gizli işlevlere sahiptir. Halkbiliminin inceleme alanına giren her ürün aslında ait olduğu milletin; hayata bakışını, algısını, felsefesini, inancını, müziğini, estetik anlayışını, topyekûn kültürel kodlarını taşıyıp yansıtmaktadır. Fakat sözel edebiyat ürünü olan atasözlerinin diğer türlere göre toplumsal kimliği inşa ve toplumsal algıya etki bağlamında daha belirgin bir işlevi olduğu düşünülmektedir. Atasözleri, kadim zamanlardan bu yana oluşmuş tecrübelerin aktarılmasında, ataların da içinde yaşadığı sosyo-kültürel ortamın getirileri dâhilinde ortaya çıkmış ve sosyal psikolojiyi de yansıtan vazifeler üstlenmiştir.

Her milletin kendi kültür havzasında vücut bulan, somut veya somut olmayan, kimi sahalarda bir yanıyla özgün bir yanıyla etkileşim içinde olup kendileştirdiği ürünleri de bu ortak belleğin aktarımındaki nesne durumundadır. Bu yönüyle düşünüldüğünde atasözlerinin özgün işleve sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Her biri kendi içinde bir yaşanmışlığın sonucu olarak ortaya çıkmış atasözlerinin; tüm işlevleri, icra ve aktarım ortamları göz önüne alındığında, oluştuğu dönemde toplumun algısını yansıttığı gibi, sonrasında toplumda bir kolektif algı da meydana getirebilecek güçte olduğu görülmektedir. Çünkü insan, varlığını bir birey olarak devam ettirse de, kimliğinin oluşumu ve yaşama adapte oluş sürecinde, ait olduğu toplumun kültürel getirilerinin ve algısının etki alanındadır.

Günümüz kadınının psikolojisi ve toplumun algısının tespit edilebilmesi için; kolektif şuur altının yansımaları olan bu sözlerin kolektif bilinç ve toplumsal bellek oluşumundaki yerinin tespit edilebilmesi adına kadınlarla ilgili olumsuz anlamlı atasözlerinin önemli bir malzeme olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda halkbilimcilerin, sosyolog ve psikologların ortaklaşa yapacakları disiplinler arası çalışmalarla konunun tespitten öteye geçirilerek tahlil ve sonuç odaklı bir mecrada ele alınabileceği kapsamlı çalışmalara duyulan ihtiyacın kabulü, konu açısından farkındalık yaratacak bakış açılarının gündeme gelmesine katkı sunacaktır (Aydın, 2018).

Atasözleri ve deyimler cinsiyet olgusu açısından incelendiğinde, çeşitli toplumsal yaşantıların izlerini yapısında taşıdığı söylenebilir. Toplumsal rollerin cinsiyete

yönelik dağılımları, verdiği mesaj ve izleksel kullanımların farklılaşması açısından ele alındığında eril cinsiyetin yüceltildiği ve ev dışı yaşamda yerini aldığı; dişil cinsiyetin ise ikinci planda kalarak ev içi yaşamda yerini aldığı gözlenmektedir. Öte yandan, atasözleri ve deyimlerin yüzyıllardır dil yapısında yer alması ve tarihi süreçte farklı toplumsal yapılar içerisinde şekillenmesi gerçeği çalışmamızı sınırlandırmaktadır. (Özkan ve Gündoğdu, 2011).

Kadına yönelik atasözleri incelendiğinde birçoğunun erkek bakışıyla algılandığı görülür. Kadının özellikle aile içindeki konumu itaat edici, tutumlu, çalışkan kısacası ideal bir eştir. Kadın erkek ilişkisinde erkek egemen toplumlarda kadının küçümsendiği, aşağılandığı, varlığının yok sayıldığı bir kadın imgesi yaratılır. Kadının toplum içinde ve iş yaşamındaki başarısı yok sayılmaya çalışılır. (Genç, 2018).

Dil, kültürel değerlerin en önemli göstergesi ve kültürel aktarımın en önemli araçlarından biridir. Atasözleri ve deyimler aracılığıyla bir kültürün değişime bakış açısını ve değişim önermesini anlamak mümkündür (E. N. A. Gürel ve Taş, 2018).

Eğitim; doğumla başlayan, ailede temellenen, okulda şekillenen ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreçte aktarılacak temel mirasın en belirleyici unsurları “dil ve din”dir. Ortak paydası insan olan, “din” ve “eğitim” kavramlarının bir arada kullanılmasıyla oluşan din eğitiminde, atasözleri ve deyimlerin kullanılması önemlidir. Çünkü atasözleri ve deyimler, ait oldukları kültürün doğal ifadeleridir. Bu amaç betimleyici yaklaşım yöntemiyle de

din eğitimi ve öğretiminde kullanılabilir atazözleri ve deyimler tespit edilmiştir. Daha sonra bunlar iman, ibadet ve ahlak ana konularına göre tasnif edilerek değerlendirilmiştir. Buna göre, ahlak konularına dair atasözleri ve deyimlerin sayıca diğerlerinden daha fazla olduğu, din eğitimi ve öğretiminde kullanılabilir pek çok atasözü ve deyim olduğu, bunların eğitimsel özellikleri itibarıyla çocuğun gelişim çağları dikkate alınarak verilmesi halinde, din eğitimi ve öğretiminde kullanılması gereken

önemli bir materyal olduğu sonucuna varılmıştır (Aybey, 2018).

Gerçek anlamlı atasözlerinde, bütün kelimeler gerçek anlamda kullanılmıştır. “Fakirlik ayıp değil, tembellik ayıp”, “Çok konuşan çok yanılır” vb. Mecaz anlamlı atasözlerinde ise bütün kelimeler mecaz anlamda kullanılmıştır. “Meyveli ağacı taşlarlar”, “Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur” vb. Atasözlerinin anlamlarına göre derecelendirilmesi Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Atasözlerinin Anlamlarına Göre Derecelendirilmesi

Şekil 1’de gösterildiği gibi en altta gerçek anlamlı atasözleri, bir üstünde kısmen mecaz anlamlı atasözleri ve en üstte ise mecaz anlamlı atasözleri bulunmaktadır. Atasözlerinin ilk çıkışında kelimeler temel anlamdadır. Daha sonra atasözleri zamanla Elçin (1992)’in ifade ettiği gibi soyut anlam kazanmaktadır. Bu yüzden mecaz anlamlı atasözlerinin temelinde gerçek anlam bulunmaktadır (Keklik, 2013).

Atasözleri; dinden, bilimden, ilimden ve deneyimlerden edinilen öğüt verici ve ders çıkarıcı bilgilerin kısa ve öz çıkarsamalarıdır.

Yanlış ve/veya eksik; atasözü, vecize (özdeyiş), deyim ve deneyim cümleleri... vb toplumsal düşünce yanılığına, eksik ve yanlış toplumsal iletişime neden oluyor.

Fert ve toplumsal olarak kabul gören atasözü, vecize(özdeyiş), deyim, deneyim cümleleri... Vb fert ve toplumun inançsal,

düşünsel ve mantıksal değişmez değer yargıları olarak toplumun zihinsel havuzun ve bilinç sisteminin köşe taşları ve temel veri tabanları gibi iş görür.

Bunlardan bazıları eksik ve/veya yanlışdır. Tüm dünyada ki atasözü, vecize (özdeyiş), deyim ve deneyim cümlelerin bilimsel çalışma ve tezlerle geçerlilik sınırları belirlenmeli ya da en doğru alternatifleri ortaya konulmalıdır. Bunların yani atasözü... Vb. bilimsellik, yaşama doğru uygulanabilirlikle, inancımızdaki ayetlerle ve hadislerle uygunluğuna bakılarak; bilimsel çalışma ve tezlerle alternatifleri ve yanlışları düzeltilmeli.

Sağlıklı ve düzgün çalışan, toplumun zihin yapısı açısından; varılan sonuçların, doğru alternatifleriyle ve kökenlendiği kaynaklarla(din, bilim, deneyim, halk... Vb.), bilimsel ve peygamber ahlakıyla gerçekçi eşleştirmek gerekir.

Deyimler ve atasözlerinin farklı yönleri

1. Deyimlerin amacı bir durumu ya da kavramı özel bir kalıp içinde ilgi çekici biçimde bildirmektir.
2. Deyimlerin mecazlı anlamı vardır.
3. Deyimlerin öyküsü, efsanesi kaynağı genellikle vardır.
4. Deyimleri anlatım kalıbı olarak görebiliriz.
5. Deyimlerde kesin hüküm, kural, yargı, öğüt, yol göstericilik yoktur. Bunun için genel kural oluşturmazlar(Anonim, 2019b).

Yanlış ve/veya Eksik Bazı Atasözü, Vecize (Özdeyiş), Deyim ve Deneyim Cümlelerine Örnekler

-Ak Akçe Kara Gün İçindir. Olağan günlerde kazanılan para, ona gereksinim duyulan en kötü günlerde insanların yardımına yetişir(Akdağ, F., 2003). **“Ak akçe gerekli gün içindir”**

-Akıl için yol birdir. Aklın Yolu birdir. Aklın Yolu tektir.

Belli bir soruna çözüm bulmak için akla başvurulur. Aynı sorun için değişik kişilere de sorsanız, alınacak yanıtlar aşağı yukarı aynıdır; çünkü insan akılı birdir ve herkese göre değişik akıllar ol- madığı için yanıtlarda birleşilir (Akdağ, F., 2003).

“Aklın yolu her zaman her konuda bir değildir” Eğer aklın yolu bir olsaydı insan fitrat özgünlüklerine farklı kolaylıklar olamazdı. Peygamberler en akıllı insanlardır. Aklın yolu birdir demek akla iftiradır. O zaman akıl dogma karar veren insandaki ilahi/peygamberi bir araç olurdu. Akla göre her şeyin dogma bir ağ olurdu. Aklın yolu bazen koşullara göre değişir. Örneğin aynı koşullarda bazı kişilerin yalan konuşması mubahken aynı koşulda başka birisinin yalan konuşmaması ya da doğruyu konuşması gerekir.

“Bir kötülük gördüğünüz zaman elinizle, gücünüz yetmezse dilinizle, ona da gücünüz yetmezse kalben buğz ediniz.” (Müslim, İman 78; Tirmizi, Fiten 11). Aynı koşullardaki insanları aklın gösterdiği yol bazen aynı bazen farklı vb. olabilir. **“Ortak aklın yolu tek, özgün aklın yolu çoktur”!**

-Rabbim sizi başımızdan eksik etmesin!? **“Rabbim rızasını başımızdan eksik olmasın”!**

-Aslan yattığı yerden belli olur!? **“Aslanlar avlarken, insan işbaşındayken belli olur.”**
-Ağlamayan çocuğa meme vermezler. Sesini

yükseltmeyen kimseye hakkını vermezler. Haklar insanın eline tıpış tıpış gelmez. Onları elde etmek için gerek sözlü, gerek fiili olarak mücadele vermek gerekir. İnsan hakkını aramak için sesini duyurmalı, onu aramalıdır. (Anonim, 2019c). **“Ağlamayan çocuğa bazen meme vermezler.”**

-Kır atın (koca öküzün) yanında duran ya huyundan ya suyundan kapar. İnsan hem etkilenen hem de etkileyen bir varlıktır. Öte yandan insanın ne olduğu çevresinden anlaşılır. İnsan kiminle arkadaşlık ederse ondan etkilenir, huy kapar (Anonim, 2019c). **“Kır atın (koca öküzün) yanında duran bazen ya huyundan ya suyundan kapar.”**
“Kır atın (koca öküzün) yanında duran her zaman ya huyundan ya suyundan kapmaz.”

-Atın ölümü arpadan olsun. Ne olursa olsun, insan sevdiği bir şeyi yapmalıdır; sonunda kötülük, hatta ölüm olsa da. (Akdağ, F., 2003). **“Atın ölümü arpadan olmasın”**

-At sahibine (binicisine) göre kişner. Birinin yönetimi altında çalışan kişi, tutumunu yöneticisinin durumuna göre ayarlar (Anonim, 2019c). **“Her at sahibine göre kişnemez.”**-Ayinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz. **“Ayinesi iştir kişinin, lafına da bakılmalı.”**

-Azmin elinden hiçbir şey kurtulmaz (ne kurtulur?). Bir işte ne kadar azimli ve istekli olursak hayatımızda da o kadar çok başarı gösteririz (Anonim, 2019c). **“Azmettikten sonra insanın yapabileceği çok şey vardır.”**

-Arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim. Bir insanın arkadaşlarını tanırsanız, aşağı yukarı o insanın da nasıl birisi olduğunu anlamış olursunuz (Akdağ, 2003). **“Bana dostunu söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.”**

-Balık baştan kokar. Bir toplumda

baştakilerin tutumu bozuk ise, onları kendilerine örnek alan milletin tutumu da bozuk olur. Bu durumda toplumda her şey bozulur (Anonim, 2019c). **“Balık her zaman baştan kokmaz.”**

Başından büyük işlere girişme (veya kalkışma). Gücünün üstünde olan işlere kalkışmak (TDK).

Sadece başınızdan küçük işlere karışsanız ne kaybınız olur? **“Yerine göre başından büyük işlere de karış.”**

-Besle kargayı oysun gözünü. **“Besleme nankör kargayı, oyar gözünü.”**

-Beşer zulmeder, kader adalet eder. **“Beşer zulüm etse de Allah her zaman adalet eder.”**

-Biz tükürdüğümüzü yalamayız **“Yanlış yere tükürmüşsek temizleriz.”** (Anonim, 2019a).

Hâlbuki suç, günah, hata, yanılmak, bilmezlik vb. akıllı yaratıkların yaşam döngüsünde aşamayacakları vazgeçilmez vasıflarındandır. Cüzi bir ilme sahipsiniz. Gerekirse yanlış yere tükürdüğümüzün bedelini ödemeye gayret ederiz. Bu yazıdaki amaç kibir, ucu, haset, eğitim, yapısal (fitrat) ve vahşi laiklikten doğan din cehaleti yöneticilerin vahşi-doğal demokrasinin seçim sistemi eserinin delillerini ortaya koymaktır.

Böyle gelmiş böyle gider. Bazı şeyler vardır ki, bunları değiştirmek ya çok zordur, yada bunları değiştirecek yollar tıkanmıştır. İşte, bu gibi durumlar için halk, ileriden beri sürüp gelmekte olan bir durumun, kolay kolay değişmeyeceği kanaatini taşır. **“Böyle gelmiş, böyle de gitmeyecektir.”** (Anonim, 2019c).

-Bükemediğin eli öp **“Bükemediğin ele sabret.”**

-Büyük lokma ye büyük konuşma. **“Yerine göre büyük lokmada ye büyük de konuş”**

-Cennet cennet dedikleri birkaç köşkle birkaç huri isteyene ver anları bana seni gerek seni “*Cennet, cennet dedikleri; pek çok nimet, pek çok huri, pek çok melek, bana seni gerek seni.*”

-Çok bilen çok, az bilen az yanılır. “*Her zaman çok bilen çok, az bilen az yanılmaz.*”
Mahlûkat bazen, yaratan asla yanılmaz.

-Söz gümüşse, sükût altındır. “*Yerine göre söz gümüşse, sükût altındır.*”

-Delikli demir icat oldu mertlik bozuldu? “*Delikli demir icat oldu mertlik saflaştı.*”

-Domuza inci dizilmez. “*Domuza her zaman inci dizilmez.*”

-Dost her zaman acı söyler. “*Dost gerekirse acı söyler.*”

-Hak geldi batıl zayı oldu. “*Hak geldi batıl yok oldu*” (İsrâ Suresi 81. Ayet)

-Her şeyin bir nedeni vardır. “*Yaradan hariç her şeyin bir nedeni vardır*”

-Her doğruyu her yerde söylemek doğru değildir. Yalanın mubah olduğu yerler vardır. “*Her doğruyu her durumda söylemek doğru değildir, ancak bazı doğruları bazı ortamlarda söylemek farzdır.*”

-Hizmette sınır yoktur. “*Hizmette sınır var sinir yoktur.*”

-Dinsiz ilim kör, ilimsiz din topaldır. Albert Einstein. Bu özdeyişte kavram ve düşünce yanılgısı var. İlimsiz din düşünülemez, dinsiz İlim düşünülebilir” “İlimsiz Din ve İlimin Dini düşünülemez, “İlimsiz Din, İlimin de Dini Olamaz.” Her dinin mutlaka ilmi vardır, fakat hiçbir ilimin dini düşünülemez. Her ilim ve bilimde doğru ve hayırlı değildir. “Dinler akıllı Yaratıklar için sunulan sistemlerdir, ilim ve bilim ise; öğrenme ve tatbik/uygulayış aracıdır”. “*Dini Eksik Bilen Kör, İlimi Eksik Olan Topaldır.*”

-“Hayatta en hakiki mürşit ilimdir fendir, ilim ve fenden başka yol gösterici aramak gaflettir, dalalettir, cehalettir? *Hayatta en hakiki akli araç; ilimdir fendir, ilim ve fenden başka akli araç aramak belki de gaflettir, dalalettir, cehalettir!* En hakiki ve gerçekçi mürşit Allah (C.C) dir. En hakiki ve gerçekçi mürşit Allah (C.C) peygamberleri ve rahmani âlimleridir. Hayatta en hakiki/hakki tek mürşit Allah (C.C)’HU ve işinin ehli olan zatlardır. En hayırlı mürşitler en akıllı yaratıklar içinde aranır.

-Her şey karşılıklıdır. “*Samimiyet ve ihlasta her şey karşılıklı değildir.*”

-İki gönül bir olsa samanlık seyran olur. “*İki gönül bir olsa da samanlık her zaman seyran olmaz! İki gönül bir olsa samanlık bazen seyran olur.*” Ferhat ile Şirin, Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun...

-Kurallarda hayat vardır. “*Rahmani ve akli kurallarda hayat vardır*” *Rahmani kurallarda helal ve huzurlu, şeytanı kurallarda haram, vahşi krallarda hayvani hayat vardır.*” Rahmani kurallarda huzurlu, şeytanı kurallarda huzursuz, hayvani krallarda aşkın/vahşi hayat vardır.

-Kim olursan ol gel. *Kim olursan ol Allah (CC)’na git!* Allah (C.C) herkesi davet etmemiştir. Peygamberler, âlimlerin vb. kimseye ya da sana geliş ihtiyacı yoktur.

-Kusursuz dost arayan, dostsuz kalır. Kusursuz dost ararsan dostsuz kalırsın. “*Kusursuz bir dost istersen Allah (CC) yeter.*”

Mal da yalan mülk de yalan var sen de biraz oyalan. “*Mal da, mülk de, can da... Hemen her şey emanet, var sen etme ihanet.*” *Malda emanet mülkte emanet var sen etme ihanet!!* Dünyası için ahreti, ahreti için dünyasından vazgeçen bizden değildir (İbn

Asakir'in Hz. Enes'ten rivayet ettiği bu hadis için bk. Kenzu'l-ummal, h. No: 6334)

-Minareler Süngü, Kubbelere Miğfer,
Camiler Kışlamız, Müminler Asker?
**Minareler Şahadet parmağı, Kubbelere Gök
Kubbesi (Arşın), Camiler Allah (C.C)'N
evleri, Müminler insanlığın Askerleri!**
-Ne gelmişse Allah'tan gelmiş? Kaderimiz
böyle imiş? Bizim işimiz Allah'a kalmış?
Hür irade çerçevesindeki yanlış, eksik
tercihin vebali kader çizgisine yüklenemez.
**Hayır ve şer Allah (C.C)'dendir, tercih ve
tedbirin sorumluluğu akıllı yaratıktadır.**

-Rabbim neylerse güzel eyler, arif anı seyir
eyler? **Rabbim neylerse güzel eyler, cahil
onu seyir, arif anı ders eyler!**

-Sabreden derviş muradına ermiş? **Sabreden
derviş her zaman muradına ermemiş!**

-Sakla samanı gelir zamanı? **Saklama
gereksiz samanı gelmez zamanı! Sakla
gerekli samanı gelir zamanı!**

-Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır? **Tatlı dil
her yılanı deliğinden çıkaramaz! Tatlı
dil genellikle yılanı deliğinden çıkarır!**

Tavuk mu yumurtadan çıkmış yoksa
yumurta mı tavuktan çıkmış? **Her tavuk bir
yumurtadan çıkmıştır, ama her yumurta bir
tavuktan çıkmamıştır!**

-Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün
gibi ol? Her koşulda olduğumuz gibi ya da
göründüğümüz gibi olmak mümkün ve
liyakatli değildir.

**Yerine göre olduğun gibi görün, ya da
göründüğün gibi ol!**

-Yanlış hesap Bağdat'tan döner? **Yanlış
hesap her zaman Bağdat'tan dönmez!**

-Yiğidi öldür, hakkını yeme? **Yiğidi öldürme
hakkını da yeme!**

-Yaratılanı sev yaratanda ötürü? **Yaratılana**

sabret yardandan ötürü!

Fert, toplumsal ve dünya
bağlamında: gereksiz, geçersiz ve yanlış;
din, inanış, örf, adet, davranış, alışkanlık,
toplumsal egolar(istemler), özdeyişler,
atasözleri ve kurallardan kendimizi bilimsel
ve haklı olarak arındırmamız gerekir. Ancak
doğru ve bilimsel alternatiflerini geliştirmek
koşuluyla mümkündür. Çözüm; Bir kötülük
gördüğünüz zaman elinizle, gücünüz
yetmezse dilinizle, ona da gücünüz yetmezse
kalben buğz ediniz.” (Müslim, İman 78;
Tirmizi, Fiten 11). Allâh'a ve âhiret gününe
îmân eden kimse, akrabasına iyilik etsin!..”
buyurmuştur. (Buhârî, Edeb, 85; Müslim,
İmân, 74, 75) Bu asrın en büyük toplumsal
felaketlerinden biriside, fert, aile, kurum,
bölge, ülke, devlet... Vb bazında zihinsel,
bedensel ve toplumsal ilişkilerinde insanlara
değer verirken ve konumlandırırken;
liyakate ve evrenselliğe değil de ulusallığa,
akrabalığa ve akrabalık akaidine öncelik
verilmesinden kaynaklandığına dikkat
ediniz. Tüm dünya devletlerinin bu
toplumsal sorunu için üniversitelerde yüksek
lisans ve doktora çalışmalarının
hazırlanabilmelidir.

Yanlış, eksik ve sakat; isim, kavram,
kavramisim, kavram kümesi ve cümleler
toplumsal bilincin kara delikleri gibidirler.
Yazılı ve sözlü her kavram, kavramisim,
isim, deyim, özdeyiş, vecize, düşünceyi
ifade eden her şeye eleştirel gözle bakılmalı
ve en mantıklı-liyakatli alternatifi
geliştirilmelidir. Çok özel haller hariç,
her kavram, kavramisim, isim, deyim,
özdeyiş, vecize, düşünce üretirken veya
düzenlerken; düşünsel ve eleştirel tercihte,
doğal dillerin vahşi kurallarına ve hece
vezninin akıcı ses-kafiye uyumunun keyfine
akli, mantıki ve ahlaki anlamlara yer

verilmelidir.

İsim, kelime, deyim, kavram isim ve kavramların mantık kurallarına aykırılıklarının gerekçesiyle mantıklı alternatifleri ilişkisel listesi olarak sanal kavram araçlarıyla hazırlamak son derece önemlidir.

Dil ve lisanda yerleşmiş yanlış ve eksik cümlelerin daha anlamlı olanlarıyla yer değiştirerek toplumsal dinamik bilinçaltı yapısını sağlamlaştırmak. Örneğin, Bilimsel Araştırma Fonu? **Bilimsel Araştır Fonu!** Türkiye Bilimsel Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ? **Türkiye Bilimsel Araştır Kurumu!** Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi/Kurumu? **Öğrenci Seç Yerleştir Merkezi/Kurumu!**

Sonuç olarak yanlış ve eksik atasözü, vecize (aforizma/özdeyiş) ve özlü söz/deyim toplumsal bilinç sisteminin eksik-yanlış ve sakat verileri olarak hizmet eder. Bu nedenle; kaynakla-süreçle ilişkilendirilip bildirilmediği veya doğru örneklendirilmediği zaman, orijinal ve gerçekmiş gibi amacından farklı şeylere (hurafelere) hizmet eder. Bu toplumsal keşmekeş zamanla kabul görüp uygulamada bir inanç sistemi gibi ortaya çıkar. Yanlış ve eksik atasözü, vecize (aforizma/özdeyiş) ve özlü sözleri doğrusuyla değiştirmek yeniden öğretmekten daha zordur.

Çözüm: Bilimsel olarak mevcut yanlış ve eksik atasözü, vecize (aforizma/özdeyiş) ve özlü sözlerin mantık kurallarına aykırılıklarının gerekçesiyle mantıklı alternatifleri ilişkisel listesi olarak kavram araçlarıyla hazırlamak son derece önemlidir. Yanlış ve eksik atasözü, vecize (aforizma/özdeyiş) ve özlü söz/deyim

orijinal kaynaklarıyla ve gerçeklerle bağdaştırıp, uygulanabilirlik sahaları mutlaka denenip öylece belirlendikten sonra, öğretim, öğrenim ve eğitimde kullanılmalıdır. Eksik veya yanlış olanlarının yanına doğrusu/ları veya alternatif ya da tamamlayıcıları pekiştirmelerle kaynaklarıyla birlikte yazılmalıdır. Hatta bu konuda ders verilmeli ve tezler hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, F. (2003). *Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü*. İSTANBUL: Nurdan Yayinlari Ltd. Şti.
- Anonim. (2019a). Açıklamalı Deyimler Sözlüğü. Retrieved 14.04.2019, from <https://www.dilbilgisi.net/sozlukler/deyimler-sozlugu/>
- Anonim. (2019b). Açıklamalı Türkçe Deyimler Sözlüğü. Retrieved 14.04.2019, from <https://www.dersimiz.com/deyimler-sozlugu/>
- Anonim. (2019c). Atasözleri ve Açıklamalı Anlamları. Retrieved 14.04.2019, from <https://www.atasozlerianlamlari.com/>
- Aybey, S. (2018). Din Eğitimi Ve Öğretiminde Atasözleri Ve Deyimlerin Kullanılmasının Önemi Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Divinity Faculty of Hitit University*, 17(33).
- Aydın, N. (2018). Kız-kadın kimliğinin oluşumu ve kadına bakış bağlamında toplumsal algıya yön veren atasözleri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)*, 39, 169-180
- Genç, H. N. (2018). Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı Olarak Kadın. *Folklor/Edebiyat*(94), 13.
- Gulcalı, Z. (2018). Çağdaş Uygurcadakı Olumsuz İçerikli Atasözleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 66(2), 351-362.
- Gümüştam, G. (2015). Divanu Lûgati't-Türk'ün İzinde En Eski Kıbrıs Türk Atasözleri. *Folklor/Edebiyat*(84), 145.
- Gürel, E. ve Nazlı, A. (2019). Türkçede Yönetim Olgusu: Atasözleri Ve Deyimler Üzerine Bir İçerik Analizi. *Journal of International Social Research*, 12(62).
- Gürel, E. N. A. ve Taş, N., Ö. (2018). Türkçede Bulunan Değişim İle İlgili Atasözleri Ve Deyimler: Bir İçerik Analizi. *The Journal of International Social Research* 11(57).
- Keklik, S. (2013). Atasözleri Sadece Gerçek ve Mecaz Anlamlı Mıdır?/Do Proverbs Only Have Direct And Metaphoric Meanings? *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(23), 239-250.
- Kurt, H. (2019). Muhyî'nİN Mahzen-İ Esrâr (Sürûr-Efza)'İndaki Atasözlerİ ve Deyİmler. *Journal of International Social Research*, 12(62).
- Mamatoğlu, N., Rasim Özgür, D., Keskin, S. ve Burcu Dönmez, A. (2016). Türk Atasözlerinde Çatışma Nedenleri. *Folklor/Edebiyat*(86), 59.
- Özkan, B. ve Gündoğdu, A. E. (2011). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler. *Electronic Turkish Studies*, 6(3).
- TDK, T. D. K. Türk Dil Kurumu Sözlüğü. 14.04.2019, from <http://www.tdk.gov.tr/>
- Yıldız, S. (2013). *Açıklamalı Atasözler*: Pasifik Ofset Ltd. Şti.